

ФІЛОСОФІЯ І ПСИХОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЇ

УДК 378.091.4:[37.015.31:17.022.1

DOI: 10.33989/2226-4051.2022.27. 282092

Георгій Філіпчук, м. Київ

ORCID: 0000-0001-7397-0874

Наталія Філіпчук, м. Київ

ORCID: 0000-0002-1023-923X

КУЛЬТУРОВІДПОВІДНІСТЬ «ПЕДАГОГІКИ ДОБРА» ІВАНА ЗЯЗЮНА

У статті узагальнено ідеї Івана Андрійовича Зязюна – доктора філософських наук, професора, академіка НАПН України, фундатора і директора Інституту педагогіки і психології професійної освіти (нині – Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України). Науковець був і залишається одним з небагатьох представників академічної педагогічної еліти, який сповідував «філософію серця» у вихованні людини, народу, нації. Доведено, що світосприйняття, оцінки, висновки вченого були суголосними з ідеями Г. Сковороди, П. Юркевича, К. Ушинського, Б. Грінченка, Г. Ващенко, С. Русової, В. Сухомлинського. Акцентовано на тому, що, на переконання І. Зязюна, педагог є головним суб'єктом цивілізаційного прогресу. З'ясовано, що шана до Матері, обов'язок сина, національні святині, Україна, загальнолюдські цінності й ідеали, моральний приклад у вихованні, громадянська позиція і чин – все це поодинокі і в сув'язі завжди було для академіка етичним мірилом особистості.

Ключові слова: *Іван Андрійович Зязюн; «педагогіка добра»; культуровідповідність в освіті; «філософія серця»; цінності; вчитель; виховання нації.*

Постановка проблеми. Сьогодні перед Україною постала всеохопна екзистенційна загроза, найбільше зло вселенського масштабу – сучасна російська військова агресія. Протистояти цьому можна, не втрачаючи свободи й суверенності, не лише завдяки новітньому озброєнню, сильній мілітарній політиці держави, а й завдяки силі духу, героїзму та згуртованості нації.

Такі якісні характеристики, життєві цінності та ідеали необхідно безперервно зрощувати, оскільки вони становлять визначальну складову в системі національної безпеки, оберігають і зміцнюють основи буття народу й держави. Історичний досвід показує, що багато сучасних європейських (і не тільки) народів відновлювали та розвивали свою державність і національну свободу завдяки вихованню нації в найскладніші періоди свого існування.

Нещодавно саме цю істину підтвердив один із лідерів польського руху «Солідарності» К. Становські – очільник фонду «Освіта для демократії», віце-міністр національної освіти 2007-2010 і закордонних справ 2010-2012 років, який у свій час допомагав кримським татарам будувати свої перші школи, викладаючи там українську мову. На прикладі своєї країни він нагадував, що багато хто у XIX столітті вважав, що вільна Польща вже не відбудеться, хоча з кінця XVIII століття кожні 30 років поляки повставали, боролись за незалежність. Але саме тоді (впродовж майже 125 років) і стало зрозумілим, що опиратися лише на суто збройний спротив недостатньо. Потрібно було зрощувати національну свідомість народу, його культуру, вивчати рідну історію, мову, літературу, берегти традицію і патріотичну поведінку в родинях. Тому й нагальною затребуваністю ставали підпільна освіта, школи, університети, патріотичні навчальні й релігійні програми, будівництво національного кооперативного світу. Відновлення й побудова незалежної держави стало пріоритетним завданням польської визвольної культурно-освітньої стратегії. А. Міцкевич, Ф. Шопен, Ю. Словацький, а згодом і Римський Папа Іван Павло II були тими будителями національного духу, які підняли з колін упокорену націю. Таким будителем української педагогіки був академік Іван Андрійович Зязюн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Постать Івана Андрійовича Зязюна, його педагогічний доробок досліджували українські вчені (В. Кремень, А. Кузьмінський, О. Лавріненко, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, С. Соломаха та ін.) (Ничкало, Боровік, 2013). Водночас є необхідність схарактеризувати актуалітети спадщини відомого вченого з позиції культуровідповідності

спродукованої ним теорії і практики «педагогіки добра» з урахуванням сучасних реалій в українській освіті.

Методи дослідження. Задля реалізації мети було застосовано такі методи: *історико-педагогічний аналіз* – уможливив визначення особливостей історичних процесів в українській освіті, становлення громадської думки на основі ідей учених, педагогів різних періодів; схарактеризувати історико-культурний контекст становлення «педагогіки добра» І. Зязюна; *біографічний метод* – дозволив виявити чинники впливу на утвердження ідей «педагогіки добра» в сучасному освітньому просторі.

Виклад основного матеріалу. Іван Зязюн у розмовах, щиросердних бесідах, відвертих дискусіях часто зачіпав болючі теми виховання народів, націй, зокрема й своєї – української. З великим захопленням розповідав про виховну систему Японії, особливо її художньо-естетичну складову, жалкував про недостатність упровадження педагогічних ідей В. Сухомлинського в національному освітньому просторі в той час, коли представники східної інтелектуальної традиції – китайці, пошановуючи українського класика, видають його твори мільйонними тиражами. Учений вважав, що саме педагог, навчитель і просвітник є головним суб'єктом цивілізаційного прогресу, здатний зрощувати і виховувати народ в образі повнокровної нації, яка містить у своїй структурі не тільки добрих «гречкосіїв», але передусім мудрих духовних провідників і мужніх воїнів. Саме тому післямова «Педагогіки добра» містить його почуттєве звернення, у якому особливо виокремлює місію Педагога: *«Мій народе, моя Україно! Жодне із цих творінь людських на Ваших тернах не посміє життям своїм Вас зрадити чи Вас проігнорувати, бо народжені вони для єдиного: Вас вішувати. Як батька – матір, як рід свій великий, як рідну землю, як свою єдину Батьківщину! Не вина тих, що не вміють це робити або не хочуть, то їх велика біда і особиста трагедія – не навчені, не виховані, не облагороджені великою метою Добра і Любові, Істини і Краси. Ці життєдайні начала і кінцеві результати людського життя перебувають у руках Учителя»* (Зязюн, 2000, с. 307).

Він добре усвідомлював, що в цьому вічному коловороті для *«мертвих, живих і ненарождених»* усе втрачене і все набуте в космосі буття залишає свій різний слід, іноді наділяючи шансом його розгледіти, а здебільшого – ні. Така природа життя. Однак є явища, люди, вчинки, ідеї, що мають здатність впливати на сутність життєдіяльності впродовж багатьох поколінь. До таких передусім належать ті особистості, які творять гуманістичні національні й універсальні системи виховання, розбудовуючи ціннісну нішу буття. Але парадигма ціннісних суджень про світ завжди визначається нашими ставленнями, діяльністю, світовідчужаннями, олюдненістю, які слід безперервно животворити, бо *«я»*, *«ми»*, *«народ»*, *«держава»* залежать від того, якими цінностями живемо й послуговуємося. В родині, державі, церкві, школі необхідно дотримуватися класичних принципів в *«олюдненні»* людини: 1) природовідповідності, 2) культуровідповідності, 3) народності.

На нашу думку, обмірковувати, сприймати, впроваджувати *«педагогіку добра»* Івана Зязюна, актуалізувати її значущість для сучасної української освіти необхідно крізь призму дії вищеназваних стрижневих педагогічних принципів та сповідуваної ним україноцентричної цінності сквородинської *«філософії серця»*.

«Передача і опанування українським народом культурних цінностей в їх історичному розвитку» стала для Івана Андрійовича методологічним правилом вченого і громадянина, поза яким немислимими є зміст і філософія української освіти, котра мусить бути не лише реальною (високотехнологічною), але й гуманною та національною. В цьому контексті згадуються слова відомого американського поета, гуманіста і демократа XIX століття У. Уйтмена. Осмислюючи проблеми цивілізаційного поступу людства, він писав: *«Я з гордістю і радістю вітаю і кораблі, і машини, і ферми, віддаючи їм данину захоплення, але людська душа не може задовільнитися тільки ними. Опіраючись на них (як опіраються на землю ногами), душа прагне вищого...»* (цит. за Філіпчук, 2014, с. 8).

Така вищість у *«зязюнівській»* педагогіці містилася в національній культурі, мистецтві, моралі, релігійній традиції,

етично-естетичному сприйнятті світу, патріотичному ставленні до своєї материзни – України. Освіта в доленосній місії творення Нації і Держави мусить займати особливе місце. *«Педагогіка Добра, – писав І. Зязюн, – у всіх складниках державотворення, зокрема економічному, політичному, ідеологічному, культурному, зумовлюється Освітою і Вихованням молоді»* (Зязюн, 2000, с. 308).

Зязюн був одним із яскравих представників академічної спільноти, який вважав, що суспільне життя, руйнуючись агресією та сучасним варварством, дедалі більше потребуватиме культури – духовної, естетичної, етичної, громадянської, від якої залежатиме прогрес, безпека, виживання цивілізації. Якщо в епоху антропоцену світ не зуміє перейти до стану «людства культури», то він загине, так і не реалізувавши принцип «Етики життя» (за А. Швейцером) – *«Відповідальність за все живе»*.

Задля безпеки, миру й цивілізаційного прогресу людські помисли і вчинки мусять мати якісно інший, благородніший і гуманніший характер. Саме культурні цінності народжують і оберігають життя, формують ідеали й життєві смисли, творять любов до ближнього, народу й людського роду, рідної землі, природи, Батьківщини. Культура передусім потрібна для особистісного саморозвитку як засобу духовного, інтелектуального, фізичного становлення. Нинішня агресія московії проти України, людства, миру і добра лише підсилює розуміння причинності вселенських трагедій, зумовлених культурним і духовним зневодненням цілих поколінь цього «глибінного народу». Така безкультурна антилюдськість є вбивчою не тільки для «інших», але й нещадна до її носіїв.

Потреба культури непідвладна ні часу, ні етнічним чи географічним ознакам. І гасло світової спільноти, що «кожна культура має бути почутою» у XXI столітті є одним із найбільш гуманістичних, адже в його основі – людська особистість і життєздатність народу, який без культури не сформує сильну державу, здорову і творчу націю, благородних чоловіків і прекрасних матерів, відважну і вдячну молодь. Як земля потребує благодатної вологи, так і людство має безперервно прагнути «годуватися» культурою, що є універсальною ознакою для всіх часів і народів у вимірах людського буття. Лише «культурний

обробіток» здатен творити душу народу, уможливлуючи його виживання, поступ і прогрес. І як тільки народи, держави, політичні еліти й усемогутні правителі ставали на шлях ігнорування цінностями і традиціями, а високі ідеали підмінювалися «гастрономічними», наставали часи занепаду і стагнації. Дуже по-сучасному звучить сказане сто років тому великим сином України В. Липинським: *«Вавилон розложився і загинув старий Рим, тому що його матеріальна техніка переросла його громадську мораль»* (Липинський, 1995, с. 204).

Очевидно, в московії-росії смертоносні «кинджали», «калібри», «іскандери» та інші технологічні знаряддя вбивств сповна *переросли* мораль, ними зігноровано культуру й загальнолюдські чесноти, втрачено будь-які гуманні ознаки «людини культурної». Недарма Іван Зязюн стверджував: *«Головне в людині – її духовність на засадах національної культури, що в історичному аспекті є вічним і непорушним... Віками відшліфовані культурні цінності, здобутки формують велич, неповторність, оригінальність національного духу людини»* (Зязюн, 2000, с. 304). Їхня освіта лише декларативно, фразеологічно пропагувала принцип культуровідповідності та морально-етичні чесноти. На правду, в тоталітарній системі московщини ніякої іншої педагогіки, окрім царсько-сталінської, існувати не могло. На цьому тлі різким дисонансом є триєдність «зязюнівського» світосприйняття.

По-перше, у ній утверджується найвища суспільна цінність – Людина, встановлюючи конституційні й європейські норми людиноцентризму. Вона вповні суголосна конституційним положенням, відповідно до яких *«Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю»* (Конституція України, 2006). Співзвучна ця педагогічна парадигма й нормативним документам ЄС та Ради Європи щодо основних компетенцій для навчання протягом усього життя (європейські еталонні рамки), у яких зазначено, що *«головна цінність Європи – люди»* (Про основні компетенції ..., 2006).

По-друге, культурологічний підхід педагогіки Зязюна спрямовано на такий суспільний розвиток, що потребує не лише

прогресу в створенні економічних, технократичних вартостей, але й передусім на утвердженні позаматеріальних ідеалів, цінностей заради яких живе, творить, бореться народ, підкреслюючи важливість гуманізації школи.

По-третє, формування особистості, її оригінального й неповторного духовного світу, суспільної свідомості й моралі в зязюнівському вимірі відбувається завдяки вартостям національної й загальнолюдської культури, вічним універсальним чеснотам добра, справедливості, любові, поборюючи *«велике нашестя духовного примітивізму, який знищує історичні набутки наших предків»* (Зязюн, 2000, с. 305). Тоталітарно-деспотична свідомість формує причинність трагедій вселенських масштабів. Великий педагог світу – чех Ян Коменський, протестуючи проти моральної чуми, ще в XVII столітті писав, що *варто скасувати в усьому світі будь-які монополії та олігархії. Освіченому століттю має бути соромно за цю ганьбу, коли декілька людей позбавляють інших кусня хліба...* Ба більше, ця імперська культура та ідеологія варваризувалися по вінця, позбавляючи людей найдорожчого – життя.

Етичний, інтелектуальний, естетичний, почуттєвий, громадянський капітал має безустану супроводжувати життєдіяльність людини і суспільства, держав і народів. Для педагогів і тих, хто присвятив себе професійній справі «олюднення» людини, найважливішим обов'язком залишається «годування» себе та інших культурою. Попри всю інформаційність, технологічність, поліінституційність соціосередовища головним ретранслятором знань і культурних цінностей залишатиметься **Вчитель**. Академік Іван Зязюн так описує його місце в культурно-освітньому просторі і суспільних процесах: *«Які б реформи не відбувалися в освіті, які б не пропонувалися ідеї щодо її змісту, щодо найновітніших технологій і світових її стандартів, вони завжди будуть недостатніми, бо найважливішою ланкою поліпшення якості освіти був і залишається вчитель»* (Зязюн, 2000, с. 305).

І коли ініціатори й розробники Концепції педагогічної освіти стверджують, що її метою є *«випереджаюча модернізація педагогічної освіти»*, яка стане *«ключовою умовою у сфері реформування загальної середньої освіти»* (*Про затвердження*

Концепції..., 2018), то надзвичайно важливим є усвідомлення проблеми ціннісних світоглядних вимірів для українського педагога. Найперше в Концепцію закладено методологію, культуро-природовідповідний принцип її змісту. В академічно-педагогічному середовищі цієї стратегії завжди дотримувався І. Зязюн з його традиційним «відчуттям честі, достоїнства і значущості освіти в суспільстві» (Зязюн, 2000, с. 304). Він добре розумів, наскільки для педагога, учня, студента, нарешті держави, що прагне суб'єктності у світовому співтоваристві, значимим є збалансування фундаментальних складових реальної й гуманної освіти, щоби «з гідністю прийняти виклик часу». «Освіта, – писав він, – повинна орієнтуватись насамперед не на потреби господарчі, а на потреби людей, враховуючи у такий спосіб і проблеми господарчі. Це означає, що ми повинні оцінювати всі явища, події, факти освіти з огляду на розвиток людини і суспільства. Головне в людині – її духовність на засадах національної культури» (Зязюн, 2000, с. 305).

Отож, ніякого іншого шляху для досягнення цих складних цілей, окрім щоденного і безупинного процесу **виховання нації**, людство не знайшло. Сократ, Платон, Конфуцій, Арістотель, Монтень, Локк, Кант, Фіхте, Коменський, Песталоцці, Руссо, Монтесорі, Дьюї, Спенсер, Сковорода, Ушинський, Вернадський та багато інших доводили важливість не лише найвищої цінності – пізнання світу і пізнання самого себе, але й розробили, відповідно до цивілізаційних культурно-історичних потреб, різноманітні форми і напрями виховання, навчання особистості та суспільства.

Історія містить чимало прикладів, коли навіть крайній авторитаризм був безсилий перед віковою культурною традицією. У Китаї, де імператор Цінь, будівничий Великої китайської стіни, намагався викоринити освіченість і вченість народу, убиваючи конфуціанців, закопуючи їх в землю живими, спалюючи наукові праці й книги, не зумів відлучити народ від культури й освіти. Вона виявилася сильнішою за будь-яку політичну систему. Коли через понад дві тисячі років у цій же країні до влади прийшов не менш «впливовий» ненависник Конфуція диктатор Мао Цзедун, то навіть він виявився

переможеним силою незборимої культурно-освітньої традиції. Його цитата – «добре навчатися й удосконалюватися кожен день» (в умовах абсолютного домінування марксистської ідеології) була розміщена в усіх класах мільярдного Китаю на видному й найпочеснішому місці.

«Волею випадку, – писав І. Зязюн, – можновладці всіх часів і народів, які чомусь завжди приписували собі функції великих учителів і великих керманичів, відходили і відходять в небуття. Про них відразу забувають. І лише Ви, Вчителю, залишаєтесь вічно сповідуваною і вічно живою Цінністю, непідвладною Часу і меркантильним дріб'язковостям миттєвості» (Зязюн, 2000, с. 308). Він стверджував: «Життєдайні начала і кінцеві результати людського життя (Добро і Любов, Істина і Краса) перебувають у руках Учителя. У житті суспільства, у його поступі немає важливішої відтворюючої сили за вчительську» (Зязюн, 2000, с. 307). Розуміння сутності сучасної школи, значущості цінності «добре навчатися» є немислимим без якісної педагогічної праці розуму і серця. Тому саме сковородинську «філософію серця», що є доробком української інтелектуальної думки, він безустану сповідував у психопедагогічній теорії і практиці та власній життєтворчості. Культура для нього була найкращою «службою» для інтелекту, креативу особистості.

Логічно, що в освітніх системах країн, які за останні двадцять років лідирують у міжнародному рейтингу PISA, значну увагу надають творчому началу, художнім, естетичним предметам, не заважаючи при цьому молоді бути першими у світі за якістю знань із математики, природничих дисциплін чи іноземних мов. Мистецтво, музика, образотворчість, національна культура, театр, кінематографія, пластика, технокультура стали невід'ємними атрибутами змісту освіти. Скажімо так – музи тут ніколи не покидають освітній простір. Тому, наприклад, японський дошкільник розрізняє (понятійно й візуально) 25 кольорів, а вже учень 2-го класу – 36! У Фінляндії майже в усіх школах навчальні програми передбачають гру на різних музичних інструментах. А кожне місто в Польщі має Академію мистецтв і кожен факультет вишу (державного чи приватного, гуманітарного чи технічного) в навчальному плані містить обов'язкову дисципліну – мистецтво. Найкращу музичну, художню

освіту можна отримати в найпрестижніших у світі університетах – Гарвардському чи Єльському. В зарубіжній початковій школі не викидають зі змісту освіти предмети образотворчого мистецтва, музики, як це намагаються робити в Україні, замінюючи її «модними» інтегрованими дисциплінами, які викладають недостатньо підготовлені педагоги, декларуючи, що саме такий підхід сприятиме творчому, креативному розвитку учня. Більшість українських навчальних закладів потребують не тільки музичних інструментів, навчально-методичного обладнання для образотворчого мистецтва, хорових колективів, ансамблів, танцювальних груп, але насамперед якісно іншої підготовки педагогів, котра передбачає достатній рівень володіння художніми навичками, естетичними і культурними компетенціями.

Сьогодні національна культура є методологічною основою змісту освіти Нової української школи. З огляду на кращі зразки європейської освіти, де передбачено вивчення таких дисциплін, як театр, живопис, музика, література, кінематограф, національна спадщина та ін., в Україні не можна збіднювати соціокультурне середовище, а прагнути до реалізації стратегії націєтворення, національної безпеки.

Освітня політика ЄС і Ради Європи націлена на формування в учнівської молоді широкого спектру компетентностей (володіння рідною та іноземними мовами, інформаційними технологіями, математикою, мистецтвом тощо), де культурна компетентність є базовою для розвитку в особистості креативності, критичного мислення, комунікативності, найкращих рис громадянина і патріота. Недарма К. Ушинський, вивчаючи освітні практики в країнах Європи, зазначав, що корінна відмінність їхньої національної освіти полягає в особливому ставленні до своєї Батьківщини, ріднокультурних цінностей.

Національні досягнення у духовній, інтелектуальній, матеріальній культурах є водночас цінностями світової спадщини, якими пишається як конкретний народ, так і людство загалом. Таким універсальним надбанням українства є, наприклад, пісенна національна спадщина, яка налічує 880(!) тисяч пісень, що удвічі більше, ніж мають усі країни Європи. І музей «Української пісні» в Києві (на місці арки «дружби» народів), створення якого давно ініціює українська інтелігенція, було б гідною відповіддю на виклики часу.

Очевидно, народ не може функціонувати в замкнутому національно-культурному середовищі. Вся світова спільнота інтегрована в культурний обмін, діалог культур, що є природним, закономірним, продуктивним, стимулює розвиток демократії, освіти, економіки, технологій. Узагальнюючи результати культурних контактів, можна знайти чимало універсальних досягнень у країнах, що належать до різних культур і філософських систем. Так, європейські країни, США, Канада, Японія, Південна Корея, Сінгапур, Гонконг, Тайвань, Китай за останній період демонструють високі показники освіченості населення, економічного розвитку, якості життя, наукових і технологічних здобутків. Позитивний взаємовплив культур є ознакою гуманної цивілізаційності. Хоча нині ми перебуваємо в стані найжорстокішої (після другої світової) війни, все ж єдиною, безальтернативною моделлю як глобальної, так і національних систем освіти має стати парадигма – «від людини освіченої до людини культурної».

Нинішня глобальна реальність є такою, що для існування сучасної цивілізації потрібен не лише досконалий прагматизм, але й високий гуманізм, який сприяє олюдненню суспільного буття. Відомий філософ і педагог М. Монтень наголошував, що злиденність матеріальну подолати неважко, злиденність душі – неможливо.

Зязюнівські світосприйняття, оцінки, висновки суголосні ідеям відомих українських педагогів і просвітників – Г. Сковороди, П. Юркевича, Б. Грінченка, К. Ушинського, С. Русової, Г. Ващенко, В. Сухомлинського. Зязюн був і залишається одним із небагатьох представників академічної педагогічної еліти, який сповідував «філософію серця» у вихованні людини, народу, нації, добре усвідомлюючи сам і передаючи іншим значущість принципів народності і громадянськості. Його світоглядне бачення і педагогічна дія, громадянський чин й ідеалізоване почуття у ставленні до свого Роду і Народу унеможливило присутність у власному «Я» декларативності, запопадності й позірної ідейності. Адже згідно з його морально-етичними установками виховання громадянина під силу тільки справжньому громадянину. Ці думки, умовиводи, висловлювані час від часу ним у різних формах і ситуаціях, творили певні паралелі з судженнями педагога-класика В. Сухомлинського,

який у праці «З чого починається громадянин» писав: «Громадянське виховання – це виховання на громадянських ідеях. А ідеї – то святині, здобуті, вистраждані людством, і їх не повторюють щодня..., бійтеся тієї гри в ідейність... Любов і відданість матері – це перша школа громадянськості. І якщо дитина вийшла безграмотною, то їй не оволодіти в майбутньому вищою школою громадянськості – відданістю інтересам Батьківщини. Поганий син не може бути хорошим патріотом» (Сухомлинський, 1997, с. 364-365). Шана до Матері, обов'язок сина, національні святині, Україна, загальнолюдські цінності й ідеали, моральний приклад у вихованні, громадянська позиція і чин – все це поодинокі і в сув'язі завжди було для Івана Андрійовича етичним мірилом особистості, моральним репером, що вказує висоту людяності. Тому він завжди був приборником повернення освіти відчуття честі, національного й людського достоїнства у своєму суспільстві, а на рівні міждержавних стосунків учив не прислужувати по-кріпацькому іншим країнам і народам.

Висновки. Отже, світоглядні оцінки І. Зязюна були суголосні тому, що освіта кожної суверенної країни, України зокрема, своїм найголовнішим завданням і обов'язком вважатиме й надалі пізнання й засвоєння надбань, цінностей національної культури, героїки і діянь видатних національних діячів і просвітників, без чого неможливо зберегти власну ідентичність, державність і гідність, вести діалог зі світом. Ще на початку ХХ століття Б. Чепелянський – український педагог і громадський діяч, з нагоди 25-літнього ювілею М. Грушевського (1910 р.) у журналі «Світло» високо оцінював значущість для виховання нації питання пізнання видатних національних постатей. «У кожної нації, – пише він у статті «Великий учений діяч соборної України», – у кожного народу є свої національні герої, котрими пишається рідна нація, котрі являються її окрасою. Герої ці повинні дуже цінитися рідним народом, бо вони своєю силою, інколи всесвітнім значінням підвищують свою націю, роблять її видатнішою» (Чепелянський, 1910, с. 33).

Маємо усвідомити, що справжня сила українського культурного потенціалу в його найширшому контексті уможливиться передусім лише тоді, коли відбудуватиметься синергія українства на материзні й поза його межами. В національній

освіті (і не тільки!) має нарешті бути зреалізована парадигма – «збір цвіту по всьому світу».

«Єдність!» є національно затребуваною вартістю, якою мають бути наскрізно просякнуті зміст і філософія освіти, виховний і культуротворчий процес, інформаційний простір, психолого-педагогічні дослідження, щоби через виховання Нації зрощувати силу й авторитет Української держави. Особливо ця затребуваність є відчутною нині, у часи жорстокої боротьби українців за свою політичну, державну, духовну суверенність. Перемогу Українська держава здобуде обов'язково і стане конкурентною у світі, але за умов, коли її підвалини триматиме якісна освіта – інтелектуальна, гуманна, національна. В це свято вірив академік І. Зязюн, «олюднюючи» освіту словом і чином.

Список використаної літератури

- Зязюн, І. А. (2000). *Педагогіка добра: ідеали і реалії*: наук.-метод. посіб. Київ: МАУП.
- Конституція України. (2006). *Верховна Рада України*: офіц. видання. Київ: Парламентське видавництво.
- Липинський, В. (1995). Листи до братів-хліборобів. *Твори* (Т. 6). Київ; Філадельфія.
- Ничкало, Н. Г. (Ред., упоряд.), Боровік, О. М. (Упоряд.). (2013). *Педагогічна майстерність академіка Івана Зязюна*: зб. наук. пр. Київ: Богданова А. М.
- Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти від 16 липня 2018 року*: Наказ МОН України № 776. (2018). Взято з: <https://mon.gov.ua/ua/npa/prozatverzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
- Про основні компетенції для навчання протягом усього життя від 18 грудня 2006 року*: Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС). (2006). Взято з: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_975
- Сухомлинський, В. О. (1977). З чого починається громадянин. *Вибрані твори*. (Т. 5, с. 364-365). Київ: Рад. школа.
- Філіпчук, Г. (2014). *Націєтворчість освіти*: монографія. Чернівці: Зелена Буковина.
- Чепелянський, Б. (1910). Великий учений діяч соборної України. *Світло*: український педагогічний журнал, грудень, с. 33.

Heorhii Filipchuk, Nataliia Filipchuk

CULTURAL APPROPRIATENESS OF IVAN ZIAZIUN'S "PEDAGOGY OF GOODNESS"

The article summarizes the ideas of the doctor of philosophy, professor, academician of the National Academy of Sciences of Ukraine, long-term director of the Institute of Pedagogy and Psychology of Professional Education (now Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the National Academy of Sciences of Ukraine) Ivan Andriiovych Ziaziun. The scientist was and remains one of the few representatives of the academic pedagogical elite who professed the "philosophy of the heart" in the education of a person, a people, and a nation, realizing himself and conveying to others the importance of the principles of nationality and citizenship. It has been proven that Ziaziun's worldviews, evaluations, and conclusions were clearly consistent with the ideas of famous Ukrainian teachers and educators H. Skovoroda, P. Yurkevych, B. Hrinchenko, H. Vashchenko, S. Rusova, V. Sukhomlynskyi, K. Ushynskyi.

Attention is focused on the fact that according to I. A. Ziaziun's conviction, a pedagogue, teacher, and enlightener is the main subject of civilizational progress, able to unite and educate the people in the image of a full-blooded nation, which contains in its structure not only good "those who sow buckwheat", but above all wise spiritual leaders and courageous warriors. That is why the afterword of his boo-confession "Pedagogy of Goodness" contains his emotional address, in which he especially singles out the Teacher's mission.

It has been found that I. A. Ziaziun's understanding of the modern school essence, the significance of "learning well" value is unthinkable without quality pedagogical work of the mind and heart. That is why he professed Skovoroda's "Philosophy of the Heart". It is a product of Ukrainian intellectual thought, in psycho-pedagogical theory and practice, and his creative life. Honor to the Mother, the son's duty, national shrines, Ukraine, universal human values and ideals, a moral example in upbringing, civic position, and rank were ethical measures of personality for Ziaziun. Therefore, he was always a supporter of returning to education a sense of honor, and national and human dignity in his society, and at the level of interstate relations, he taught not to serve other countries and peoples like a serf.

Keywords: Ivan Andriyovych Ziaziun; "pedagogy of goodness"; cultural relevance in education; "philosophy of the heart"; values; teacher; education of the nation.

References

- Chepelianskyi, B. (1910). Velykyi uchenyi diiach sobornoï Ukrainy [A great scholar and figure of the cathedral of Ukraine]. *Svitlo [Light]*, hruden, 33 [in Ukrainian].
- Filipchuk, H. (2014). *Natsiïtvorchyst osvity: monohrafiia [National creativity of education: monograph]*. Chernivtsi: Zelena Bukovyna [in Ukrainian].
- Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. (2006). *Verkhovna Rada Ukrainy [Verkhovna Rada of Ukraine]: ofits. vydannia*. Kyiv: Parlamentske vydavnytstvo [in Ukrainian].
- Lypynskyi, V. (1995). Lysty do brativ-khliborobiv [Letters to the bread-making brothers]. *Tvory [Works]* (Vol. 6). Kyiv; Filadelfiia [in Ukrainian].
- Nychkalo, N. H. (Ed., comp.), Borovik, O. M. (Comp.). (2013). *Pedahohichna maïsternist akademika Ivana Ziaziuna: zb. nauk. pr. [Pedagogical mastery of academician Ivan Zyazyun: a collection of scientific papers.]*. Kyiv: Bohdanova A. M. [in Ukrainian].
- Pro osnovni kompetentsii dlia navchannia protiahom usoho zhyttia vid 18 hrudnia 2006 roku [On basic competences for lifelong learning from December 18, 2006]: Rekomendatsiia 2006/962/IeS Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady (IeS)*. (2006). Retrieved from: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_975 [in Ukrainian].
- Pro zatverdzhennia Kontseptsii rozvytku pedahohichnoi osvity vid 16 lypnia 2018 roku [On the approval of the Concept for the Development of Pedagogical Education from July 16, 2018]: Nakaz MON Ukrainy № 776*. (2018). Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
- Sukhomlynskyi, V. O. (1977). Z choho pochynaietsia hromadianyn [Where does a citizen begin?]. *Vybrani tvory [Selected works]*. (Vol. 5, p. 364-365). Kyiv: Rad. Shkola [in Ukrainian].
- Ziaziun, I. A. (2000). *Pedahohika dobra: idealy i realii [Pedagogy of goodness: ideals and realities]: nauk.-metodychnyi posib*. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].

Одержано 10.04.2023 р.